

Зауваження та пропозиції Національної асоціації адвокатів України до проекту Закону України № 7042 від 11.02.2022 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення судового контролю за виконанням судових рішень у господарському і цивільному судочинстві»

Національною асоціацією адвокатів України опрацьовано проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення судового контролю за виконанням судових рішень у господарському і цивільному судочинстві» (реєстр. № 7042 від 11.02.2022) (далі – Законопроект).

Відповідно до законопроекту пропонується внести зміни:

Зміст положення (норми) чинного законодавства	Зміст відповідного положення (норми) проекту Закону
Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення судового контролю за виконанням судових рішень у господарському і цивільному судочинстві»	
<p>Стаття 453. Виконання ухвали суду</p> <p>1. Про виконання ухвали, постановленої за результатами розгляду скарги, відповідний орган державної виконавчої служби, приватний виконавець повідомляють суд і заявника не пізніше ніж у десятиденний строк з дня її одержання</p>	<p>"Стаття 453¹. Звіт про виконання судового рішення</p> <p>1. Суд, який ухвалив судове рішення у цивільній справі, за письмовою заявою стягувача, державного або приватного виконавця, може зобов'язати боржника подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення.</p> <p>2. Стягувач, державний або приватний виконавець може звернутися до суду з відповідною заявою у разі невиконання без поважних причин боржником судового рішення та за умови, що з моменту відкриття виконавчого провадження пройшло не менше тридцяти календарних днів.</p> <p>3. У заяві обов'язково зазначається ідентифікатор для повного доступу до інформації про виконавче провадження.</p> <p>4. Суд може зобов'язати боржника подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення у таких категоріях цивільних справ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) що виникають із трудових правовідносин; 2) що виникають із сімейних правовідносин; 3) щодо відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, чи шкоди, заподіяної внаслідок вчинення кримінального правопорушення;

4) щодо відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду;

5) щодо відшкодування моральної шкоди;

6) щодо захисту прав споживачів;

7) щодо захисту честі, гідності та ділової репутації;

8) в інших справах немайнового характеру, за умови, що судовим рішенням відповідача зобов'язано вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення.

5. Суд розглядає заяву протягом двадцяти днів з дня її отримання.

Розгляд заяви здійснюється на розсуд суду в порядку письмового провадження або в судовому засіданні, з повідомленням сторін виконавчого провадження, державного або приватного виконавця. Неприбуття в судові засідання зазначених осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду заяви.

6. За наслідками розгляду заяви суд постановляє ухвалу.

Суд має право відмовити в задоволенні заяви або задовольнити її, зобов'язавши боржника подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення, який не може бути меншим п'яти календарних днів з дня отримання відповідної ухвали.

7. За наслідками розгляду звіту боржника або в разі неподання такого звіту суд своєю ухвалою може встановити новий строк подання звіту, накладити на боржника штраф у сумі від одного до десяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

8. Питання про накладення штрафу вирішується за клопотанням стягувача, державного або приватного виконавця чи за ініціативою суду в судовому засіданні з повідомленням сторін виконавчого провадження, державного або приватного виконавця. Неприбуття в судові засідання зазначених осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду цього питання.

	<p>9. Суд за клопотанням боржника та на підставі доказів, які підтверджують поважність невиконання судового рішення, може зменшити розмір такого штрафу.</p> <p>10. Ухвала суду про накладення штрафу, що набрала законної сили, є виконавчим документом та має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим законом. Стягувачем за таким виконавчим документом є Державна судова адміністрація України. Суми грошового стягнення зараховуються до доходів спеціального фонду Державного бюджету України та використовуються на фінансування забезпечення місцевих та апеляційних судів.</p> <p>З наступного дня після набрання ухвалою законної сили на суму заборгованості без додаткового рішення суду нараховується пеня в розмірі трьох відсотків річних з урахуванням індексу інфляції.</p> <p>11. Сплата штрафу не звільняє від обов'язку виконати рішення суду і подати звіт про його виконання. Повторне невиконання цього обов'язку тягне за собою застосування наслідків, установлених частиною сьомою цієї статті, але розмір нового штрафу при цьому збільшується на суму штрафу, який було або мало бути сплачено за попередньою ухвалою."</p>
--	--

За результатами проведеного правового аналізу Законопроекту НААУ вважає за доцільне висловити такі зауваження та пропозиції до нього.

Безумовно, що порушена в Законі проблема має місце на практиці, зважаючи на те, що наразі гостро постає питання щодо виконання судових рішень.

Насамперед хочеться наголосити на нормі ч. 1 ст. 453-1 ЦПК України, якою передбачається, що суд **може** зобов'язати боржника подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення. Із цього вбачається право суду, а для отримання бажаного від норми ефекту необхідно закріпити ще обов'язок суду щодо зобов'язання боржника надати звіт про виконання судового рішення. Вважаємо, що цю норму можна залишити без змін, враховуючи закріпленій ч. 2 ст. 453-1 ЦПК України обговорюваного Законопроекту строк звернення до суду з заявою у разі невиконання боржником судового рішення та за умови, що з моменту відкриття виконавчого провадження пройшло не менше тридцяти календарних днів.

Однак вважаємо за необхідне доповнити Законі такою нормою, що безпосередньо закріпить обов'язок суду щодо зобов'язання боржника надати звіт про виконання судового рішення. А саме вказати, що в разі невиконання боржником судового рішення та за умови, що з моменту відкриття виконавчого провадження пройшло не менше дев'яноста календарних днів суд, який ухвалив судові рішення у цивільній

справі, за письмовою заявою стягувача, державного або приватного виконавця **зобов'язує** боржника подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення.

Також слід звернути увагу на положення ч. 2 ст. 453-1 ЦПК України, яким визначається підстава для звернення стягувача до суду із заявою про зобов'язання боржника подати звіт про виконання судового рішення. У вказаній нормі чітко визначається, що підставою для звернення стягувача до суду із заявою є невиконання боржником судового рішення **без поважних причин**. Вважаємо, що така підстава обмежує права стягувача, оскільки саме на нього покладається обов'язок доказування, що причини невиконання рішення боржником є не поважними, тобто боржник свідомо ухиляється від покладеного на нього обов'язку виконання судового рішення. При обґрунтуванні норми ми повинні розуміти, що стягувач не може знати і навіть може не здогадуватися, чому саме боржник не виконує те чи інше судове рішення. Взагалі-то стягувач наразі може розраховувати виключно на порядність боржника у виконанні покладених на нього обов'язків судовим рішенням і не повинен знати про причини невиконання боржником такого. Вважаємо, що дослідження наявності чи відсутності поважних причин невиконання судового рішення повинен взяти на себе суд під час розгляду відповідної заяви з урахуванням доводів боржника. У зв'язку з цим вважаємо, що словосполучення «без поважних причин» має бути виключене з тексту відповідної норми.

Окрім цієї норми, вважаємо за необхідне звернути увагу і на ч. 4 ст. 453-1 ЦПК України. У вказаній нормі вказано перелік категорій справ, у яких суд може зобов'язати боржника подати звіт про виконання судового рішення. Так, в останньому пункті зазначеного положення, в якому говориться «в інших справах немайнового характеру, за умови, що судовим рішенням відповідача зобов'язано вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення», вважаємо таке формулювання занадто широким та некоректним, оскільки друга частина пункту взагалі не матиме особливого практичного значення. З огляду на зазначене вважаємо, що достатнім у цій нормі буде вказати «в інших справах немайнового характеру».

У ч. 5 ст. 453-1 ЦПК України вважаємо за необхідне звернути увагу на строк та порядок розгляду судом заяви про зобов'язання боржника подати звіт про виконання судового рішення. Так, на нашу думку, слід обмежитися строком розгляду такої заяви до десяти днів з дня його отримання (а не двадцятьма днями, як це передбачено Законопроектом). Наголошуємо на тому, що десятиденний строк узгоджується зі строками розгляду аналогічних заяв, передбачених ч. 1 ст. 450 ЦПК України. Зважаючи на це, вважаємо за необхідне узгодити вказані норми.

Окремо слід зазначити, що зазначене в Законі проекті поняття «письмове провадження» не узгоджується з чинним ЦПК України, оскільки таке провадження в ЦПК України відсутнє, натомість ЦПК України містить поняття «спрощене позовне провадження».

Законопроектом закріплюється можливість накладення судом штрафу в разі неподання звіту боржником у сумі від одного до десяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (ч. 7 ст. 453-1 ЦПК України). Разом з тим суду надається можливість зменшити розмір такого штрафу, але не зазначається в жодній нормі Законопроекту, з яких міркувань має виходити суд та до якого розміру може зменшуватися розмір штрафу.

У ч. 10 ст. 453-1 ЦПК України вважаємо за необхідне уточнити порядок та розміри, які відносяться на стягнення у відповідні державні органи.

Слід також звернути увагу на необхідність заміни в ч. 11 ст. 453-1 ЦПК України поняття «рішення суду» на «судове рішення», узгодивши його з рештою положень статті 453-1 ЦПК України.

Хочемо наголосити на необхідності розширення повноважень суду щодо контролю за виконанням судових рішень. Так, вважаємо за необхідне надати суду можливість більш широкого спектру повноважень щодо зобов'язання боржника до виконання судового рішення, наприклад у справах:

(1) щодо визначення місця проживання дитини (дітей) – надати можливість суду зобов'язувати сторону передати дитину тому з батьків, на користь кого ухвалено судове рішення;

(2) щодо визначення порядку спілкування з дитиною (дітьми) – надати можливість суду зобов'язати сторону, з якою мешкає дитина (діти), та за необхідності дитину (дітей) відвідувати відповідних спеціалістів центрів соціального захисту, психологів тощо задля сприяння налагодження відносин такої дитини (дітей) з другим з батьків;

(3) щодо захисту честі, гідності та ділової репутації – надати можливість суду зобов'язати боржника опублікувати спростування інформації в діючому виданні чи в інший спосіб, який забезпечить виконання судового рішення та буде спрямовано на задоволення інтересів стягувача.

Здійснення впливу суду на виконання судових рішень має застосовуватися судом відповідно до категорій справ та інтересів сторін, але в першу чергу має бути спрямовано на виконання судових рішень та збільшення довіри до судової влади. Неприпустимою є ситуація, коли сторона отримує позитивне для неї рішення суду, але не може його виконати з найрізноманітніших причин. Тому вважаємо, що суд має бути наділений широким переліком повноважень (а не лише отриманням звіту про виконання), які б дозволили забезпечити ефективне виконання судового рішення. Для прикладу можна розглянути ситуацію щодо визначення місця проживання дитини. Коли один з батьків відчуває, що справа складається не на його користь, він забирає дитину і змінює її місце проживання. Ухвалене судом рішення на користь другого з батьків, а саме – про визначення місця проживання дитини з таким з батьків – не виконується органом ДВС, оскільки рішення суду про визначення місця проживання дитини не означає відібрання і передання такої дитини другому з батьків. Відтак наголошуємо, що саме лише звітування перед судом не змінить ситуації. Необхідно надати суду важелі впливу на боржника, щоб спонукати його до належного виконання судового рішення.

Зважаючи на викладене, НААУ підтримує основну ідею Законопроекту (у частині внесення змін до ЦПК) та вважає за доцільне підтримати Законопроект за умови врахування висловлених пропозицій. Без такого врахування прийняття Законопроекту загрожує плутаниною і нерозумінням порядку звернення та остаточного здійснення контролю за виконанням судових рішень.